

Pere Verdaguer, l'escriptor militant

Esbós de retrat de l'escriptor nord-català d'origen banyolí que va morir el mes de febrer

Pere Verdaguer (Banyoles, 1929 - Perpinyà, 2017) va ser durant mig segle un dels principals promotors de la llengua catalana al nord de les Alberes. Al llarg d'aquests anys va teixir una obra molt extensa dedicada a la divulgació lingüística i a la literatura, sobretot de ciència-ficció, amb una fita fàcil de resumir a la manera d'Espriu: mantenir-se fidel al servei d'aquest poble.

MÒNICA BOIXADER > TEXT

Pere Verdaguer, un dels principals referents de la llengua catalana a la Catalunya del Nord, era fill de la Retirada. I això vol dir que va néixer a Banyoles l'any 1929, que va creuar la ratlla el 1939 i que va morir a Perpinyà l'1 de febrer del 2017. «En Pere se sentia bé a tot arreu, al nord i al sud. Els seus pares, en canvi, no se sentien bé mai, ni a un costat ni a l'altre», m'explicarà, quan vagi a veure-la, la Ginette, la seva muller. «Venia molt sovint a Banyoles, sobretot quan hi havia mercat, perquè li agradava la gent, parlar-hi i que l'escoltessin...», em dirà l'Imma, una neboda llunyana, a qui se sentia molt proper. «Va voler demostrar que fossis on fossis, amb els ideals clars, tot és possible. Sempre va tenir un discurs esperançat per a Catalunya». I amb aquesta premissa va arribar a ser professor de llengua a la Universitat de Perpinyà o membre de la Secció Filològica de l'IEC. I aquesta

ascensió gairebé miraculosa, de refugiat, d'immigrant, d'estranger a escriptor, dialectòleg, doctor s'explica, potser, només per aquesta tossuderia joiosa de la qual em parla l'Imma. És per això que vaig a visitar la Ginette i la Mireia, la seva filla, a casa seva, a Perpinyà.

Hi ha, en entrar, l'Alcover-Moll com un mapa, com una bandera, com un avís. Després cambretes i més cambretes que se succeeixen. Cambretes que ja no ho són, perquè han esdevingut només un passadís de parets de paper. Hi ha llibres nous i llibres vells, que es barregen sense escrúpols ni pudor. De tant en tant, entremig, diaris doblegats o apilonats, esbossos de textos fets

Va voler demostrar que fossis on fossis, amb els ideals clars, tot és possible. Sempre va tenir un discurs esperançat per a Catalunya

AJUNTAMENT DE GIRONA. CROU (FONS EL PUNT - AUTOR DESCONEGUT)

>> *Pere Verdaguer (1980).*

amb màquina d'escriure, cartes encara per obrir... Tot esgrogueint-se, aturat. «No ens va deixar cap indicació sobre què havíem de fer amb tots aquests papers», diu la Mireia. Cal endreçar, doncs, tota una vida. No hi ha cap bocí de paret lliure; el pis, però, respira. Tinc la sensació de contemplar un

MÒNICA BOIXADER

paisatge. Hi ha un jersei blau clar que reposa sobre la seva cadira d'escriptori. I un mòbil de coloms blancs de paper, quietíssim. Hi ha un deix d'*Homer i Langley* de Doctorow que s'insinua ara per aquí, ara per allà. I així, aquell pis és tan seu, que sembla que ell hagi d'arribar d'un moment a l'altre.

I vaig repassant com els llibres de temàtiques, mides i èpoques diverses es trenen entre si. Així veig la *Gramàtica* de Badia i Margarit a frec de *Les incerteses* de Cabré. També veig uns quants volums de les obres completes de Fabra, que ressalten per sobre dels altres per la seva blancor. Cada volum, però, en una cambra diferent... I ho dic. La Ginette constata allò que veig: Pere Verdaguer no seguia cap ordre. Es menava, doncs, per l'ara i l'aquí. Hi ha papers, diaris i llibres que fa seixanta anys que s'estan immòbils allà on Verdaguer, un dia, els va deixar sense pensar-hi gaire. La Ginette somriu quan ho explica. I riem una mica, baixet, d'aquella manera que es pot riure quan hi ha el regust de la mort a prop. Llavors m'explica

>> *Biblioteca i espai de treball de Pere Verdaguer a casa seva, a Perpinyà.*

que, com més passava el temps i com més llibres acumulava, més dificultats tenia per trobar el llibre que cercava. Finalment va decidir que els cercaria un màxim de quinze minuts. Si no l'havia trobat, baixava a comprar-lo. I, havent-lo consultat, de nou el deixaria allà on era quan l'havia acabat de consultar. Al costat de Plutarc o a la vora Llor, què hi fa? I és que Verdaguer mai no va ser amic de perdre el temps. Sempre treballava, sempre barrinava. Només així

Pere Verdaguer no seguia cap ordre. Es menava, doncs, per l'ara i l'aquí. Hi ha papers, diaris i llibres que fa seixanta anys que s'estan immòbils allà on Verdaguer, un dia, els va deixar sense pensar-hi gaire

>> *Pere Verdaguer.*

s'explica com va arribar a escriure una seixantena de llibres com a divulgador de la llengua i la cultura catalanes, una tretzena com a escriptor o a traduir Roderedà al francès. Només així s'explica com va arribar a cofundar el Grup Ros-

GRANDESES I FEBLESES D'UN MESTRE?

No sé si el lector gironí coneix l'escriptor Lev Taràssov, àlies Henri Troyat, escriptor francès d'origen rus. Ens ha deixat una producció de novel·la abundant i una sèrie de biografies de la cultura russa com ara de Tolstoi, Lérmontov, Caterina II.

Salvant les distàncies, considero que Pere Verdaguer era el nostre Henri Troyat. Nascut el 1929 a Banyoles, refugiat deu anys més tard a Illa, va descriure el seu exili en un dels seus millors llibres: *Pàgines d'un exili ordinari*.

Qualsevol persona interessada mínimament per la nostra literatura ha llegit *El cronòbil*, obra que s'ha envellit molt, com la resta de les seves novel·les. Parlem clarament. Un autor que ha publicat contes, ciència-ficció, diccionaris, assaigs, antologies, memòries, novel·les eròtiques, manuals de lingüística i milers d'articles és un geni o fluixeja de tant en tant. Horaci ho sabia: *Quandoque bonus dormitat Homerus*. Amb la perspectiva del temps, aquestes febleses apareixen sota una llum crua, si es menysté el context de l'època. Quan Pere Verdaguer va decidir amb abnegació de moblar tots els buits de la nostra cultura, la Catalunya del Nord era un Kamtxatka cultural. Josep Pla havia constatat que «al Rosselló només els capellans saben escriure el català». Amb totes les seves forces, el senyor Verdaguer va mirar de recrear una literatura agonitzant. Malauradament, no tothom té el geni de Mistral.

Si bé les seves obres de ficció deceben sovint, recordo Pere Verdaguer com un divulgador apassionat de la nostra cultura, un *porteur de cultures*, que diuen en francès, un pont entre França i Catalunya. No oblidem que va ajudar l'occità Bernard Lesfargues a traduir al francès *La plaça del Diamant*. Durant cinquanta anys, va redactar a *L'Indépendant* de Perpinyà milers i milers d'articles, únic contacte escrit amb la llengua catalana per la majoria dels lectors del diari.

Què quedarà de la seva obra? Les antologies compostes amb amor com *Lectures escollides rosselloneses*, quasi totes les obres de divulgació i, sobretot, el seu extraordinari manual d'iniciació a la llengua catalana amb la seva portada blava de l'editorial Barcino. Sense aquest petit llibre, potser mai jo no hauria pogut escriure en català, aquesta llengua que Verdaguer va estimar i servir sense defalli

Joan-Daniel Bezsonoff és escriptor.

>> *Pere Verdaguer (1991).*

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI [FONS EL PUNT - MARTÍ ARTALEJO]

>> *Pere Verdaguer i Ramon Gual, vinculats a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada, 1993.*

sellonès d'Estudis Catalans, el 1960, o la Universitat Catalana d'Estiu, el 1969. Ni pau ni treva, doncs.

I sabem que el bell desori dels llibres s'estenia, també, en la seva manera de viure: «No tenia cap horari, ni per dormir, ni per menjar, ni per treballar», explica la Ginette, «podia treballar fins a les quatre i anar a fer classe a les vuit: tenia una capacitat de treball extraordinària». Aleshores, la Mireia recorda: «La meua cambra estava enganxada amb el seu despatx. Per això durant anys m'he adormit amb el soroll de la màquina d'escriure... i encara ara és un

I sabem que el bell desori dels llibres s'estenia, també, en la seva manera de viure: «No tenia cap horari, ni per dormir, ni per menjar, ni per treballar»

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI (FONS EL PUNT - LLUÍS SERRAT)

soroll que em fa dormir». D'entrada, pot semblar un ritme de vida esgotador i malsà. Però ho desmenteixen tots els seus projectes reeixits.

Pere Verdaguer tenia el mal dels humanistes: tenia interès per tot. «Escrivia quaderns i més quaderns amb notes de tot tipus. Prenia notes de tot, escrivia arreu. Feia classes de llengua però també de matemàtiques. Parlava llatí, que havia après tot sol. També una mica de grec i una mica de rus. Era incansable», diu la seva filla.

La seva activitat literària i lingüística ininterrompuda i, per força, solitària, el caos moderat de l'acumulació llibresca o els horaris entregirats ens podrien fer pensar en Verdaguer com un misantròp, com un home reclòs en la seva tasca. Però ens equivocariem, si ho penséssim. La seva tasca era rondament social. No només perquè era professor, també perquè gairebé tots els llibres que va escriure foren per millorar l'estat de salut de la llengua catalana. Per divulgar-la i normalitzar-la a la Catalunya del Nord, tasca noble

>> *Premi Prudenci Bertrana.*

Girona, 1992. D'esquerra a dreta: Jaume Cabré, Pere Verdaguer, Xesca Ensenyat i Jaume Pomar, davant del pastís del 25è aniversari.

i heroica. I sí, gairebé tots els seus llibres foren per a aquest combat, també els llibres estrictament literaris, entre els quals sobresurt *El cronomòbil*, del 1966, una de les fites de la ciència-ficció catalana. I és que, com va explicar a la revista *Cultura* el 1994, creia que «la literatura és útil. Una època no fa mai una literatura perquè sí, fa una literatura que li correspon, no surt dels aires del cel, surt d'una història, d'una societat, no és un luxe». La literatura, doncs, com a mitjà per assolir un objectiu col·lectiu. «No li recava no haver-se dedicat més a la literatura perquè per

Pere Verdaguer tenia el mal dels humanistes: tenia interès per tot. Escrivia quaderns i més quaderns amb notes de tot tipus. Prenia notes de tot, escrivia arreu

>> *Pere Verdaguer.*

ell la militància era molt important», aclarirà la Mireia. Com va escriure a *El cronomòbil*, Pere Verdaguer «sortiria vencedor de les lluites del temps».

Mònica Boixader és biògrafa i estudiant de filologia catalana.